

محیط زیست جهانی

و

حقوق بین الملل

جوزپ اف. سی. دی منتو

استاد حقوق بین الملل دانشکده حقوق دانشگاه کالیفرنیا

و دیباچه:

دکتر سید علی پورهاشمی

عضو هیات علمی گروه حقوق محیط زیست دانشگاه علوم و تحقیقات

ترجمه و تحقیق:

سبحان طیبی

دانشجوی دکتری حقوق محیط زیست دانشگاه علوم و تحقیقات

مجمع علمی و فرهنگی مجد

سرشناسه

: دی منتو، جوزف اف.

DiMento, Joseph F

عنوان و نام پدیدآور

: محیط زیست جهانی و حقوق بین الملل /

تألیف جوزف اف. سی. دی منتو؛

با دیباچه سیدعباس پورهاشمی؛ ترجمه و تحقیق سبحان طیبی.

مشخصات نشر

: تهران: مجد، ۱۳۹۴.

شابک

: ۹۷۸-۶۰۰-۱۹۳-۵۰۳-۹

وضعیت فهرست نویسی

: فیبا

یادداشت

: عنوان اصلی:

The global environment and international law .c,2004.

موضوع

: حقوق بین الملل محیط زیست

شناسه افزوده

: طیبی، سبحان، مترجم

شناسه افزوده

: پورهاشمی، سیدعباس، مقدمه نویس

رده بندی کنگره

: K۳۵۸۵/۵۹م۳ ۱۳۹۴

رده بندی دهکده

: ۳۴۱/۷۶۲

شمار کتابشناختی ملی

: ۴۰۱۱۲۰۴

هرگونه تکثیر کائنات، قسمتی از کتاب بدون اجازه پدیدآورنده، یا ناشر خلاف قانون، شرع و اخلاق است.

موانع حلف، به دفتر مرکزی «مجد» گزارش فرماید.

محیط زیست جهانی و حقوق بین الملل

ترجمه و تحقیق: سبحان طیبی

اشارات و جلد

چاپ اول: ۱۳۹۴ تعداد: ۵۰۰ نسخه

حق چاپ محفوظ و منحصراً سجد است.

دفتر مرکزی:

تهران، میدان انقلاب، تقاطع خیابان وحید نظری و فروردین یارین پلاک ۱۰۸

تلفن و دورنگار: ۶۶۴۹۵۰۳۴ - ۶۶۴۰۹۴۲۲ - ۶۶۴۰۹۴۲۲ - ۶۶۴۰۹۴۲۲

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۹۳-۵۰۳-۹

ISBN: 978-600-193-503-9

شعبه فروردین: خیابان ۱۲ فروردین، مقابل تعزیرات، پلاک ۲۸۳، طبقه دوم تلفن: ۶۶۴۹۰۹۹۸

شعبه اردیبهشت: خیابان اردیبهشت (میری جاوید)، تقاطع شهدای ژاندارمری، پلاک ۵۷ تلفن: ۶۶۴۸۶۸۷۴

www.majdlaw.ir

E-mail: majdlaw92@gmail.com

سیستم اشتراک پذیری «مجد»:

ارسال پیامک حاوی نام و نام خانوادگی و شغل (در صورت تمایل) به شماره ۰۲۱۶۶۴۹۰۹۹۸

فصلنامه حقوقی مجد با ارائه مقالات اساتید مبرز حقوق کشور بطور منظم منتشر می شود.

فهرست مطالب

۹	دیباچه
۱۱	مقدمه مترجم
۱۳	پیشگفتار
۱۷	فصل اول: کیفیت محیط زیست جهانی و نقش حقوق
۲۱	انواع چالشهای جهانی محیط زیست
۲۶	واکنش حقوقی: موضوعات عمده و اساسی
۲۷	وظیفه (کالایی) حقوق و رابطه آن با نهادهای دیگر
۳۰	رویکرد این کتاب
۳۳	توضیحات
	فصل دوم: تالار حقوق برای نجات دادن کره زمین: راهبردها، نهادهای
۳۵	سازمانها
۴۲	حقوق بین الملل محیط زیست: یک ردهبندی
۴۲	از استکهلم تا ریودوژانیرو و نسل بعدی
۴۸	نظام ازن
۴۹	ریودوژانیرو
۵۰	توافقنامه های منطقه ای، همه جانبه و دور رس
۵۵	حقوق عرفی
۵۷	معاضدته ای قضایی دادگاه های بین المللی
۵۹	دادگاه های داخلی
۶۱	مفهوم حقوق نرم
۶۳	توسعه نهادی چارچوبی حقوق بین الملل: سازمان ها و رژیم ها
۶۵	پیروی، پیاده سازی، اجرا: اصول و اسناد کنترل و تاثیرگذاری
۶۵	صلاحیت
۶۹	هنجارها
۷۱	هنجارهای قابل اجرا؟
۷۵	تأثیرگذاری بر حاکمیت
۷۸	تحریم و اجرا
۸۱	پیروی
۸۴	نتیجه گیری
۸۵	توضیحات

فصل سوم: اهداف حقوق: رفتار چه کسی باید تحت تأثیر قرار گیرد؟.....	۸۹
شرکتهای چندملیتی	۹۳
شرکت به عنوان یک آدم خبیث	۹۴
رفتارهای مثبت	۹۷
مدیریت سبز و مقررات بین المللی زیست محیطی	۱۰۱
دات کام و محیط زیست بین المللی	۱۰۸
شرکتهای ملی	۱۰۹
مجرمین، فقرا، درماندگان	۱۱۱
مصرف و منحنی کوزنتس	۱۱۲
دولت ها	۱۱۷
نتیجه گیری	۱۲۰
توضیحات	۱۲۱

فصل چهارم: یک سبوح حال: موفقیت ها و شکست ها در حقوق بین الملل

محیط زیست	۱۲۳
ارزیابی های منفی	۱۲۶
ارزیابی های کلی مثبت	۱۳۴
نگاه دقیقتر: پنج مطالعه موردی	۱۴۰
هوا: پروتکل مونترآل و اصلاحات آن	۱۴۱
واکنش حقوق بین الملل محیط زیست	۱۴۲
ارزیابی: پارامترهای فیزیکی	۱۴۴
ارزیابی: همکاری در چارچوب حقوق بین الملل محیط زیست	۱۴۶
نتیجه گیری	۱۴۹
آب و دریاهای بزرگ: برنامه محیط زیست دریای سیاه	۱۵۰
واکنش حقوق بین الملل محیط زیست	۱۵۳
ارزیابی: پارامترهای فیزیکی	۱۵۵
ارزیابی: نقش حقوق بین الملل محیط زیست	۱۵۶
نتیجه گیری	۱۵۹
خشکی: کنوانسیون بازل	۱۶۰
واکنش حقوق بین الملل محیط زیست	۱۶۲
ارزیابی: پارامترهای فیزیکی	۱۶۵
ارزیابی: همکاری در چارچوب حقوق بین الملل محیط زیست	۱۶۵
نتیجه گیری	۱۶۹
حفاظت و اجرای عمومی زیست محیطی: توافقنامه آمریکای شمالی درخصوص همکاری زیست محیطی	۱۷۱

۱۷۲	واکنش حقوق بین الملل محیط زیست
۱۷۳	ارزیابی: پارامترهای فیزیکی
۱۷۵	ارزیابی: همکاری چارچوبی حقوق بین الملل محیط زیست
۱۷۹	نتیجه گیری
۱۸۰	تغییر اقلیم جهانی
۱۸۳	واکنش حقوق بین الملل محیط زیست
۱۹۱	ارزیابی: پارامترهای فیزیکی
۱۹۳	ارزیابی: همکاری چارچوبی حقوق بین الملل محیط زیست
۱۹۴	نتیجه گیری: درسهای آموخته، مؤلفه های حقوق نافذ
۱۹۶	توضیحات
۲۰۵	فصل پنجم: حقوق بین الملل محیط زیست: انتظارات و پیشنهادات
۲۰۹	انتظارات سبز کردن رافای، سیاسی
۲۱۳	مشارکت سازمان های غیر دولتی
۲۱۴	همکاری بر پایه علم
۲۱۹	هواداری شرکت ها از مدیریت سبز
۲۲۱	نوآوری در ساز کار پیروی
۲۲۲	پیشنهادهای برای تنظیم ساختار حقوق بین الملل محیط زیست
۲۲۵	قانونگذاری جهانی مشارکت محور
۲۳۰	فرماندهی، کنترل و سازکار مقررات گذاری
۲۳۳	فرمان، کنترل و اجرا
۲۳۸	مشارکت سازمان های غیردولتی
۲۴۲	ارزیابی اثرات زیست محیطی
۲۴۵	طرح دبیرخانه
۲۴۹	مشوق هایی برای همکاری
۲۵۱	تحریم تجاری
۲۵۵	پیشنهادهای ساختاری
۲۵۸	توضیحات
۲۶۳	منابع

دیباجه

به قلم استاد عالیقدر جناب آقای دکتر سید عباس پورهایشمی

بر ترجمه فارسی کتاب

اگر کره زمین را به "کشتی نوح" تشبیه کنیم که در آن از هر نوع گونه گیاهی و جانوری نمونه ای انحصاری برای ادامه حیات بشریت نگاهداری می‌شود، حمایت و حفاظت از این کشتی بر همه مسافران آن لازم و ضروری است. علاوه بر آن هرگونه ورود ضرر و زیان توسط هر یک از مسافران موجب آسیب به کل "کشتی" می‌گردد. از این رو تمسک به "چهاردیواری اختیاری" برای اعمال اراده هریک از مسافران خلاف مصلحت همه ساکنان آن است. همچنین هرگونه درگیری، مخاصمه، جنگ در این کشتی مشترک، علاوه بر خسارت به طرفین دعوی، سبب ورود ضرر و زیان به کل کشتی می‌گردد و نه تنها اصحاب دعوا بایستی از ایجاد هرگونه مخاصمه خویش‌تنداری نمایند، بلکه سایر مسافران نیز بر اساس اصل "مسئولیت مشترک" متعارف وظیفه کاهش درگیری‌هایی را دارند که سبب تهدید حیات بشری است. حال این کشتی روح، شش میلیارد نفر جمعیت دارد و هر روز منابع گیاهی و جانوری آن در معرض تهدید جدی و جدیدی قرار دارد. مصرف بی رویه انرژی، منابع طبیعی و معیشتی، کاهش تنوع زیستی، افزایش آلودگی هوا، آب و سایر آلودگی‌ها معضلات و مشکلات جدی آن است که نیاز به وضع و توسعه هنجارهای حقوقی دارد. حقوق بین‌الملل محیط زیست از زمان شکل‌گیری خود تا به حال در صدد پاسخ به چالش‌های ذکر شده بوده است. اما سوال اساسی این است که آیا توسعه مفهومی، شکلی و ساختاری حقوق بین‌الملل محیط زیست در بیش از چهار دهه گذشته منتهی به کاهش معضلات و مخاطرات فوق‌الاشاره شده است؟

کتاب "محیط زیست جهانی و حقوق بین‌الملل" نوشته "جوژپ دی منتو" ترجمه "آقای سبحان طیبی" تلاش حقوق بین‌الملل محیط زیست برای ارائه هنجارها، راهبردها، نهادها، سازمان‌ها برای نجات کره زمین به عنوان امانتی از آیندگان و میراثی از گذشتگان به شمار می‌آید. ترجمه این اثر کمک شایانی به گسترش حقوق بین‌الملل محیط زیست در مجامع علمی و دانشگاهی می‌کند. آقای سبحان طیبی پژوهشگر و مترجم گرانقدری است که در توسعه رشته حقوق بین‌الملل محیط زیست از هیچ کوشش و تلاشی دریغ نکرده است. به هر ترتیب مطالعه این اثر را به همه دانشجویان و دانش پژوهان حقوق بین‌الملل

۱۰ □ محیط زیست جهانی و حقوق بین الملل

محیط زیست توصیه می کنم. باشد که هر اقدام علمی و آکادمیک برای توسعه و گسترش این رشته دانشگاهی به حفاظت و حمایت مستمر از محیط زیست کره زمین منتهی گردد.

سید عباس پورهاشمی

عضو هیات علمی گروه حقوق محیط زیست دانشگاه علوم و تحقیقات

www.ketab.ir

مقدمه مترجم

"زمین کانون خانوادگی بشریت و سازنده یک کل است و با وابستگی اجزاء این کل به یکدیگر مهر و نشان یافته است."

(مقدمه اعلامیه ریو)

امروزه محیط زیست جهانی و حفاظت از آن بدون شک بواسطه وجود قواعد منظم در عرصه بین‌المللی توجه خاص و عام را به خود جلب نموده و این سیر تطور و تحول مدیون توسعه مدرن حقوق بین‌الملل و حقوق بین‌الملل محیط زیست است. وجود انواع متعدد اسناد و معاهدات بین‌المللی اعم از کنوانسیون‌ها، پروتکل‌ها، موافقتنامه‌ها، اعلامیه‌ها و مجموعه آراء و رویه‌های قضایی و همچنین نظریات دانشمندان حقوق بین‌الملل در قالب دکترین خود گوهری بر این اساس است. این رشد فزاینده ترکیبی از تلاش تصمیم‌سازان بین‌المللی و کنشگران جهانی است. از این رو بی‌سبب نیست که برخی مدعی جهانی شدن حقوق هستند. هر چند به‌رغم جهانی سازی و جهانی شدن برای حقوق در حال حاضر کفایت بروز را ندارد اما رشد و توسعه حقوق بین‌الملل معاصر و همچنین پر اهمیت جلوه کردن برخی شاخه‌های این رشته از جمله حقوق بین‌الملل محیط زیست در آینده نه چندان دور دغدغه ساکنین زیست‌کره و قدرت‌داران زیست‌بوم خواهد شد. در این راستا هر شهروند جهان‌نشین به سهم خود تلاش می‌کند تا در این مسیر توسعه سهمی به قدر بضاعت داشته باشد. از مجموعه این تلاش‌ها می‌توان به کتابت و نگارش کتاب‌های تخصصی از جمله اثر پیش رو تحت عنوان "محیط زیست جهانی و حقوق بین‌الملل" که به قلم جوزپ دی منتو استاد حقوق بین‌الملل دانشکده حقوق دانشگاه کالیفرنیا (ارواین) که به رشته تحریر درآمده، اشاره نمود که در واقع اثری مختصر و بسیار مفید در حوزه حقوق بین‌الملل محیط زیست است.

این اثر با هدف درک مخاطبان از چارچوب حقوق بین‌الملل محیط زیست به‌خصوص مسائل نوظهور جهانی است. همچنین تمرکز و ترجیح این پژوهش ارزشمند بر مواردی همچون پرداختن به مشکلات نوظهور جهانی، همکاری‌های بین‌المللی در حفاظت محیط زیست، رسیدن به صلح جهانی و دیپلماسی محیط زیست در جهان امروز است. این اثر پس از بررسی و کسب اجازه از نویسنده عالیقدر کتاب و مجوز کتبی و رسمی از انتشارات دانشگاه تگزاس به شماره ۱۸۱۳۲ به تاریخ ۲۰۱۴/۰۹/۰۹، بدون درنگ ترجمه گردید. هرچند این اثر علمی، خود یکی از آثار ارزشمند در حوزه حقوق بین‌الملل محیط زیست

است اما اگر ایراد و یا اشکالی متوجه این کار باشد یقین از ترجمه بوده ولیکن تا سر حد امکان سعی گردیده رسم امانت در ترجمه این اثر حفظ شود. با این توصیف بازهم سپاس بی‌پایان خود را از دیوید همریک و لیندا شوانسی در انتشارات دانشگاه تگزاس آستین و پروفیسور دی منتو بخاطر اجازه ترجمه اثر ابراز میدارم. در این مجال مغتنم، سپاس بیکران خود را از استاد عالیقدر جناب آقای دکتر سید عباس پورهایمی (استاد حقوق بین‌الملل و عضو هیات علمی گروه حقوق محیط زیست دانشگاه علوم و تحقیقات) به سبب نگارش دیباچه‌ای ارزشمند بر کتاب و حمایت همیشگی اشان ابراز می‌دارم. هرچند توصیف گرمی داشتن اساتید فن و دانشمندان در کوتاه نگاشته نمی‌گنجد اما به سبب بزرگ منشی و متانت طبع بر خود لازم می‌دانم از اساتید ارجمند جناب آقای دکتر فرهاد دبیری و جناب آقای دکتر سید فضل اله موسوی که همیشه و در همه حال پشتیبان اینجانب در امر پژوهش بوده و اضعانه به تربیت دانشمندان جوان پرداخته‌اند، کمال تشکر را داشته باشم. در فرصت بش بر از دوست گرمی و ارجمند جناب آقای دکتر پیمان نمایان به سبب ارائه نقطه نظرات و رزنده تشکرم. در این مجال از جناب آقای دکتر سید عباس حسینی نیک مدیریت انتشارات حقوقی مجد به سبب حمایت بی‌شائبه از چاپ اثر و سرکار خانم یوسفی به سبب پیگیری کمال سپاس را دارم. منت‌های سپاس از آن خداوندگار عالم که همیشه و همه جا یاری‌دهنده‌ام بوده و هست.

سبحان طیبی

دی ماه ۱۳۹۴ خورشیدی

پیشگفتار

آنها که تلاش‌های به عمل آمده در ریودوژانیرو، لاهه، نایروبی، استکهلم، مونترآل، کیوتو، بوئنوس آیرس و ژوهانسبورگ جهت تنظیم حقوق بین‌الملل محیط زیست را دنبال کرده‌اند شاهد یک نمایش درام پرتنش، «کشور، رنگارنگ، سحرانگیز و اغلب گیج‌کننده بوده‌اند و شاید این سؤال برایشان پیش آمده باشد که آیا نشست‌های سیرک مانند سران کشورها و مردم محلی و ناظران واقعاً می‌تواند چیزی به نام قانون نافذ را به بار آورد. بسیاری از حقرتدانان نیز نقش برون‌ریز بی‌حد و حصر اسناد تنظیم شده در رسیدگی به انحطاط جهانی محیط زیست در چند دهه اخیر را زیر سؤال برده‌اند.

این کتاب قصد دارد به سؤال «حقوق بین‌الملل محیط زیست تا چه حد اهمیت داشته؟» پاسخ بدهد. من می‌خواهم به طرق متعدد به این امر بپردازم. من پیشینه جنبش در حقوق به سمت تلاش برای ایجاد لایحه‌ای و جهانی جهت حفاظت از گونه‌ها، حفظ منابع و جلوگیری از آلودگی را به یاد می‌آورم. علاوه بر این، کردهام و تأثیر تلاش‌ها در صدها معاهده، قوانین عرفی، قوانین میانه‌رو (برم) و نوافته‌های بین‌المللی ذریبط را مورد بررسی قرار داده‌ام و به تشریح اسناد کاربردی و تصویبات مشترک آنها پرداخته‌ام.

بعضی از فنون قانونگذاری، جدید و ابتکاری، هستند و نشانگر آزمایش‌هایی جهت سازماندهی صدها کشور و هزاران فرهنگ برای مقابله با چالشهای جهانی بی‌سابقه می‌باشند. حقوق بین‌الملل محیط زیست جزیی از خود حقوق بین‌الملل است اما از طرفی یک پیام‌آور بزرگ تغییر و تحول کلی در حقوق جهانی بود، است. به آزمایشگاهی برای آزمایش رویکردهای قانونگذاری و پیاده‌سازی که به طور کلی، برای قابل کاربرد باشند قابل تشبیه می‌باشد.

دو هدف با هم در حقوق بین‌الملل محیط زیست نوظهور مطرح هستند. یکی ماهوی یعنی کاهش آسیب زیست‌محیطی، اعاده سلامت اکولوژیکی و دیگری شکلی یعنی تلاش جهت انجام آن از طریق فعالیت‌های مشترک و هماهنگ‌ای که فرهنگ‌ها و نظام‌های ارزش کاملاً متفاوت را به رسمیت شناخته و به آنها احترام می‌گذارند، می‌باشند. اینها اهدافی هستند که من مردمی را که این کتاب را به آنها تقدیم کرده‌ام، با آنها آشنا می‌کنم. جوزف ساکس به جهانی کردن موضوع محیط زیست کمک کرده‌اند. دونالد مایکل در تفهیم نحوه تنظیم فرایند اجتماعی جهت نیل به اهداف دوردست به سیاست‌گذاران کمک کرده‌اند.

به نظر من این مبحث به قدری حائز اهمیت است که نباید فقط در حوزه کار کارشناسان جا بگیرد از این رو من کتاب خود را هم برای متخصصین امور که در گفتگو درباره مسائل اساساً مهم برای قانون اجرایی شرکت دادند و هم برای شهروندی که میل دارد بداند حقوق چطور می تواند به شکل بهتری به مسئله حفاظت جهانی بپردازد نگاشته ام.

من می خواهم داستانی را تعریف کنم که برای بسیاری از شهروندان جهان ناشناخته است و در این خصوص سعی دارم چارچوب های حقوقی رقیب را برای مردمی قابل فهم سازم که اغلب عقاید خشکی درباره نقش و قابلیت حقوق دارند، کنترل اجتماعی و سیاست زیست محیطی را برای حقوقدانان و دانشجویان حقوق قابل درک نمایم، و چارچوبی را برای تحلیل از آنچه بتواند همان حقوق نافذ باشد ارائه کنم.

حقوق بین الملل محیط زیست اقدامی است که اغلب بد درک می شود و به شکلی بسیار سرسری رعایت می شود ولی درواقع موفقیت چشمگیری داشته و هرچند با چالشهای هولناکی مواجه بود، اما قابلیت بیشتری پیدا کرده است.

بسیاری از نظرات مروج در این کتاب به واسطه گفتگو با همکاران متخصص درحقوق و سیاست بین الملل محیط زیست تکامل یافته اند که از بارزترین آنها گفتگو با استفانو نسپور سردبیر یک مجله علمی - حقوقی بین الملل بوده است. استفانو مرا به شبکه حقوق بین الملل محیط زیست معرفی و من اینگرام مرا به سوی ادبیاتی هدایت کرد که در روند اصلی حقوق محیط زیست نیست اما باید باشد. گیلبرت گیس مثل همیشه مرا در طریقه متفکرانه ای که از پس آن برمی آیم مشاغل کار نگه داشت. پاملا دومن راهنمایی بی اندازه ای در تمام بخش ها و اصولاً به بخش های مربوط به توافقنامه زیست محیطی تجارت آزاد آمریکایی شمالی داشت. سوزان لوسک که آن موقع دانشجوی کارشناسی ارشد بود به طرز درخشانی خلاصه یک بخش از ادبیات را تهیه کرد. نویسندگان انتشارات دانشگاه تگزاس پیشنهادات بی نهایت مفیدی را ارائه کردند. کی کولنر و جولیا گلفاند کتابدار یوسی. آی در تحقیقات مرتبط با کتاب شناسی همکاری کردند. کارول ویات، دیان کریستیانسن وین یاتر از یوسی. آی در واژه پردازی مساعدت بی نقصی داشتند. دبورا نیوکویست همسرم و فرزندانم جوزف و الی محیطی را ایجاد کردند که به من اجازه داد این راهنمایی ناچیز به محیط زیست را داشته باشم. بخش علوم اجتماعی و حقوق بنیاد ملی علوم، شورای تحقیقات دولتی کانادا، برنامه مطالعات صلح و درگیری جهانی در یوسی. آی، و انستیتو ارواین دانشگاه کالیفرنیا درخصوص درگیری و همکاری جهانی هزینه مالی تحقیق اصلی برای بخش هایی از کار و یک کارگاه بین المللی را تأمین کردند.

پیشگفتار □ ۱۵

که شامل همکاری شخصی بیونگ-سانچو، الیزابت دسومبره، رونی لیشوتز، ریچارد ماتیو، آلبرت موما، کریستوفر استون، کیلاپارتی راما کریشنا، پرو تایلور، و تولیو اسکویزی بود. درخاتمه مادرم هرگز دست از حمایت همه‌جانبه من برنداشت.

ایرواین، کالیفرنیا، سپتامبر ۲۰۰۲

www.ketab.ir